

Een structurele en coherente hervorming van de Belgische pensioenstelsels

Waarom is ze nodig?

Met welke doelstellingen?

Welke vragen dienen beantwoord?

Frank Vandenbroucke

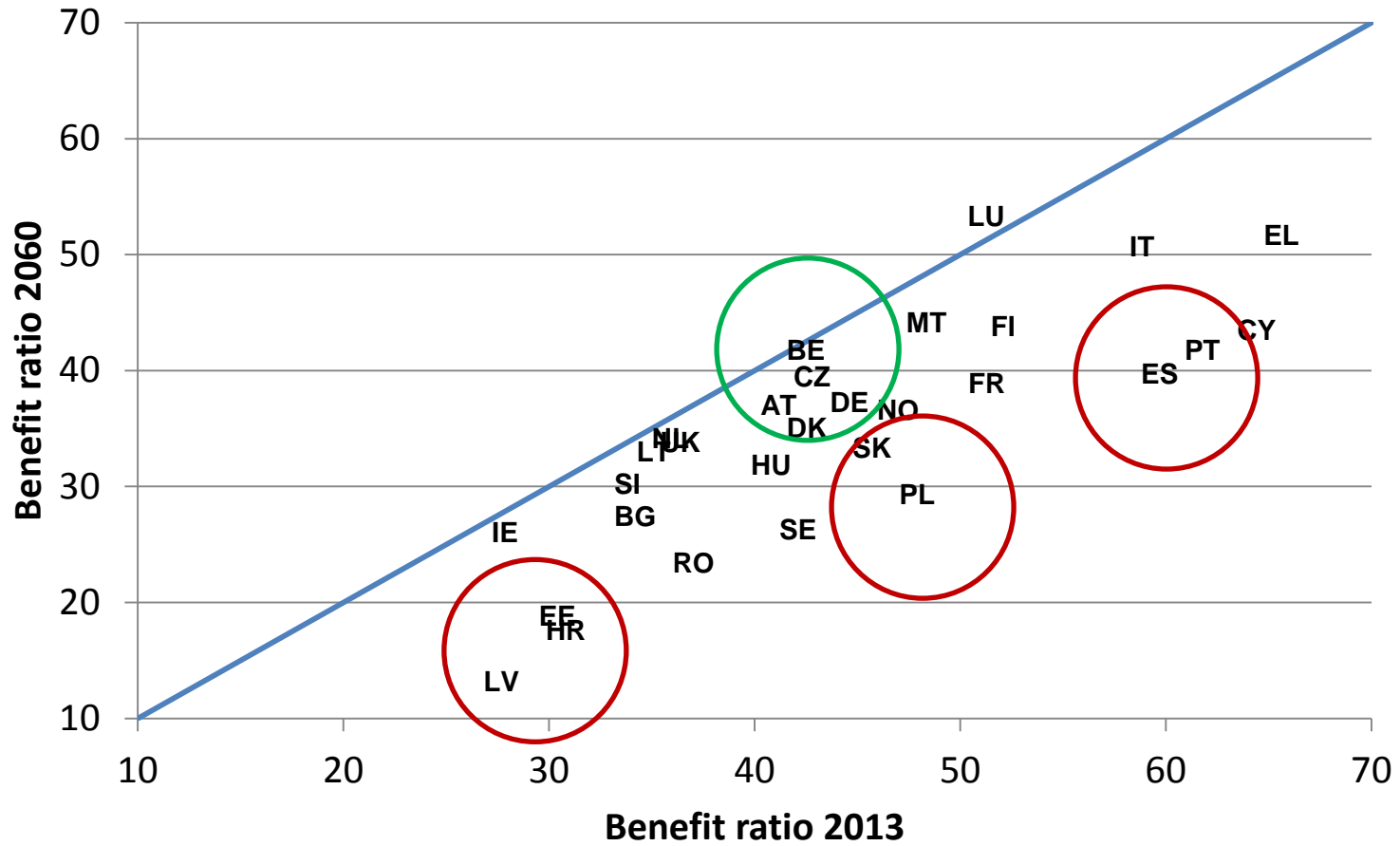
Conseil Consultatif Fédéral des Aînés

Brussel, 3 mei 2018

Structuur van de presentatie

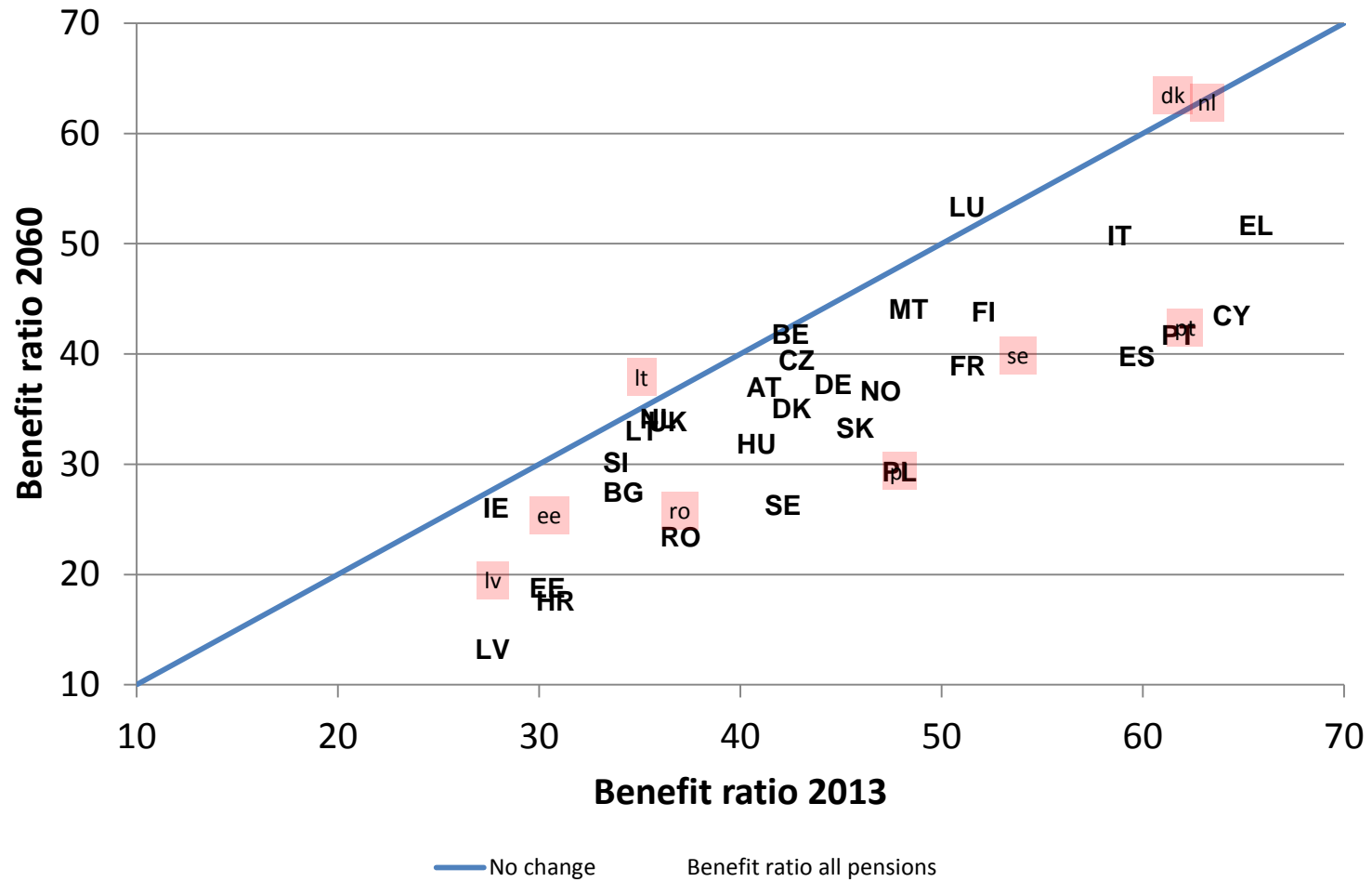
- Evolutie van pensioenuitkeringsratio's (*Ageing Report 2015*)
- Wat zijn de doelstellingen van een hervorming, volgens de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040?
- Welke vragen moeten beantwoord worden?

Change in public pension benefit ratios, 2013 to 2060

— No change \approx Musgrave rule

Change in pension benefit ratios, including private pensions

Structuur van de presentatie

- Wat leren we uit het laatste rapport van de Europese Commissie?
- **Wat zijn de doelstellingen van een hervorming, volgens de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040?**
- Welke vragen moeten beantwoord worden?

Nieuwe zekerheid dankzij grondige hervormingen

- Als sociale verzekering vormt het pensioensysteem een sociaal contract dat **houvast** moet bieden voor iedereen, jongeren zowel als ouderen, actieven zowel als gepensioneerden.
- Bij **ongewijzigd beleid** is het pensioensysteem financieel niet houdbaar, strookt het niet meer met evoluties in de samenleving en rijzen er problemen inzake sociale kwaliteit.
- Louter de parameters van het bestaande systeem wijzigen, **volstaat niet**.
- De Commissie pleit daarom voor een **grondige hervorming**.

Structurele hervormingen

- Geen **integratie** van de drie stelsels (werknemers, ambtenaren, zelfstandigen), wel **gemeenschappelijke principes**.
- Uitbouw via een **puntensysteem**: geen doel op zich, maar een middel om het pensioensysteem begrijpelijk te maken.

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- **Aantal** punten \leq loopbaan

-
-
-
-

Rechtvaardigheid BINNEN generaties

=> Principe van herwaardering (inkomens, plafonds)

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- **Aantal** punten \leq loopbaan
- **Waarde** van het punt in het jaar T

Rechtvaardigheid TUSSEN generaties

ieven in T)

Vereenvoudigde formule: pensioen van Marcel (m),
wanneer hij op pensioen gaat (T); geen act. corr.

- $(pensioen)_{Tm} = (som\ verworven\ punten)_{Tm} \times (waarde\ punt)_T$

- $(verworven\ punten)_{tm} = \frac{(bruto\ loon)_{tm}}{(gemiddelde\ bruto\ loon\ alle\ werknemers)_{t1}}$

- $(waarde\ punt)_T = \delta \times \frac{(gemiddelde\ bruto\ loon\ alle\ werknemers)_T}{(som\ verworven\ punten)_{T}^{REF}}$

- *Theoretisch referentiepensioen na theoretische referentieloopbaan*

$$(pensioen)_{T}^{REF} = \delta \times (gemiddelde\ bruto\ loon\ alle\ werknemers)_T$$

Vergelijking met de huidige formule

Marcel (M) heeft een volledige loopbaan; geen actuariële correctie

- $0,6 \times \frac{1}{45} \times \sum_{i=1970}^{2014} \left[(\textit{nominaal bruto loon } M)_i \times \frac{\textit{prijsindex}_{2015}}{\textit{prijsindex}_i} \right]$
- $\delta \times \frac{1}{45} \times \sum_{i=1970}^{2014} \left[(\textit{nominaal bruto loon } M)_i \times \frac{(\textit{gemiddeld bruto loon})_{2015}}{(\textit{gemiddeld bruto loon})_i} \right]$
- $\delta \times \frac{1}{45} \left[\sum_{i=1970}^{2014} \frac{(\textit{nominaal bruto loon } M)_i}{(\textit{gemiddeld bruto loon})_i} \right] \times (\textit{gemiddeld bruto loon})_{2015}$
- $\left\{ \sum_{i=1970}^{2014} (\textit{punten verworven door } M)_i \right\} \times \left\{ \delta \times \frac{1}{45} \times (\textit{gemiddeld br. loon})_{2015} \right\}$
- $\left\{ \sum_{i=1970}^{2014} (\textit{punten verworven door } M)_i \right\} \times \{ \textit{waarde van punt in 2015} \}$

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- Aantal punten \leq loopbaan
- Waarde van het punt in het jaar T
 $\approx f(\text{gemiddelde inkomens van de actieven in T})$
- **Actuariële correcties:** in functie van loopbaan

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- Aantal punten \leq loopbaan
- Waarde van het punt in het jaar T
 $\approx f(\text{gemiddelde inkomens van de actieven in T})$
- Actuariële correcties
- **Koppeling aan de evolutie van de welvaart**

Argumenten

- De filosofie van het puntensysteem houdt een terugkeer in naar de filosofie van het stelsel voor de bezuinigingen van de jaren '80 en '90. Het puntensysteem komt overeen met een berekening gebaseerd op een reële herwaardering van de vroegere lonen.
- Het puntensysteem laat toe om schattingen te maken van het verwachte pensioen *in euro's*.
- Men zou kunnen zeggen dat rekening houden met de de reële loongroei een onzekerheid invoert, die vandaag niet bestaat en ook niet bestond in de traditionele formule (waar de herwaarderingscoëfficiënten op voorhand vastgelegd waren).
- Maar door de reële loongroei te introduceren, is er in de pensioenberekening een band met de economische ontwikkeling, wat spoort met de doelstelling om inkomensverhoudingen te *stabiliseren*, en ook het element 'verzekering' versterkt (*conditionele zekerheden*).
- De herwaardering van de oude lonen en van de plafonds worden *definitief verankerd* in de berekening van de punten op het ogenblik dat de toekomstige gepensioneerde zijn punten ontvangt.
- Er is een meerwaarde qua *informatie en sensibilisering*.
- Het puntensysteem laat overigens toe om een stelsel van 'splitting' bij echtscheiding te realiseren, een stelsel van 'deeltijds pensioen' te realiseren, enz.

Doelstellingen

- De gemiddelde **verhouding tussen de inkomens van de gepensioneerden en de inkomens van de actieven** moet zich binnen een wenselijke bandbreedte situeren ("noch *defined benefit*, noch *defined contribution*, maar *defined ambition*")
- Ook de **bijdragen op de arbeidsinkomens** moeten binnen een bepaalde bandbreedte blijven.

=>

- Loopbanen verlengen
- Financiering op andere basis dan arbeidsinkomens (o.m. factor vermogen)
- **Vooraf vastgelegde spelregels** verzekeren dat de doelstellingen van het pensioensysteem behaald worden en dat het financieel evenwicht in stand wordt gehouden, met een rechtvaardige spreiding van de inspanningen die daarvoor nodig zijn.

Gemeenschappelijke principes (1)

- De gemiddelde hoogte van de pensioenen moet gehandhaafd worden door de loopbanen te verlengen.
- De toegangsvoorwaarden tot het pensioen krijgen een eenvormige invulling over de verschillende stelsels.
- Verschillen inzake de vereiste loopbaan of inzake de leeftijd die toegang geeft tot pensioen, moeten op objectieve basis kunnen gerechtvaardigd worden.
- Vervroegde pensionering blijft mogelijk, mits toepassing van een billijk, objectief en sociaal verantwoord correctiemechanisme.
- De lengte van de loopbaan is daarbij essentieel, maar leeftijdscriteria voor vervroegd pensioen en wettelijk pensioen zullen in de toekomst ook moeten evolueren.

Gemeenschappelijke principes (2)

- Het minimumpensioen wordt vereenvoudigd en verbeterd.
- De gezinsdimensie van de pensioenstelsels wordt gemoderniseerd en eenvormig.
- Bij werknemers en zelfstandigen verdwijnt het gezinstarief, na een voldoende lange overgangperiode; afgeleide rechten gelden vanaf dat moment ook voor mensen die wettelijk samenwonen.
- Bij echtscheiding of beëindiging van wettelijk samenwonen worden de gezamenlijke pensioenrechten gesplitst; de overlijdensdekking wordt billijker.

Gemeenschappelijke principes (3)

- Een sterkere band tussen arbeidsprestaties en de hoogte van het pensioen is nodig. Maar dit is niet strijdig met gelijkstellingen: indien mensen getroffen zijn door onvrijwillige werkloosheid, ziekte of invaliditeit, een arbeidsongeval of een beroepsziekte... dan is een gelijkstelling van die periodes met gewerkte periodes in de berekening van het pensioen vanzelfsprekend.
- Voor nieuwe contractanten in de publieke sector wordt, ter aanvulling van hun werknemerspensioen, een wettelijk kapitalisatiestelsel opgebouwd.
- De bestaande tweede pijler wordt coherenter gestructureerd en aangemoedigd; zelfstandigen moeten er toegang toe krijgen zonder dat ze dat via een vennootschap hoeven te doen.

Strategie voor de transitie

- geruime tijd op voorhand wordt op voorwaardelijke wijze omschreven wat de loopbaan- en leeftijdseisen zijn vanaf 2030, zodat mensen weten waar ze zich eventueel aan mogen verwachten;
- deze loopbaan- en leeftijdseisen worden tussen 2025 en 2030 vergeleken met een toepassing van de voorziene endogene aanpassingsmechanismen, op basis van de beschikbare demografische en economische gegevens;
- op die basis wordt tussen 2025 en 2030 een definitieve beslissing genomen;
- daarna nemen endogene en in de mate van het mogelijk automatische aanpassingsmechanismen over.

Evenwichtige en rechtvaardige combinatie

- Naast een **evenwichtige** en **rechtvaardige combinatie** van **hervormingen** om de stijging van de pensioenuitgaven te beheersen en **bijkomende financiering** die andere bronnen aanspreekt dan arbeidsinkomens, vormt een **hogere werkzaamheid** de sleutel tot succes.
- Pensioenbeleid en werkgelegenheidsbeleid vullen elkaar niet alleen aan, ze zijn **afhankelijk van elkaar**: het succes van het ene bepaalt het succes van het andere. Een krachtig en vernieuwend werkgelegenheidsbeleid is dus vereist.

Aanvullende advies van de Commissie Pensioenhervorming van april 2015

Zware beroepen:

- Meerdere dimensies spelen een rol
- Evoluerende realiteit
- Objectiveerbaar, maar ook resultaat van (preventieve) beleidskeuzes

=> Sociaal overleg

⇒ Verschil maken in berekening pensioen, niet in leeftijds- of loopbaaneisen

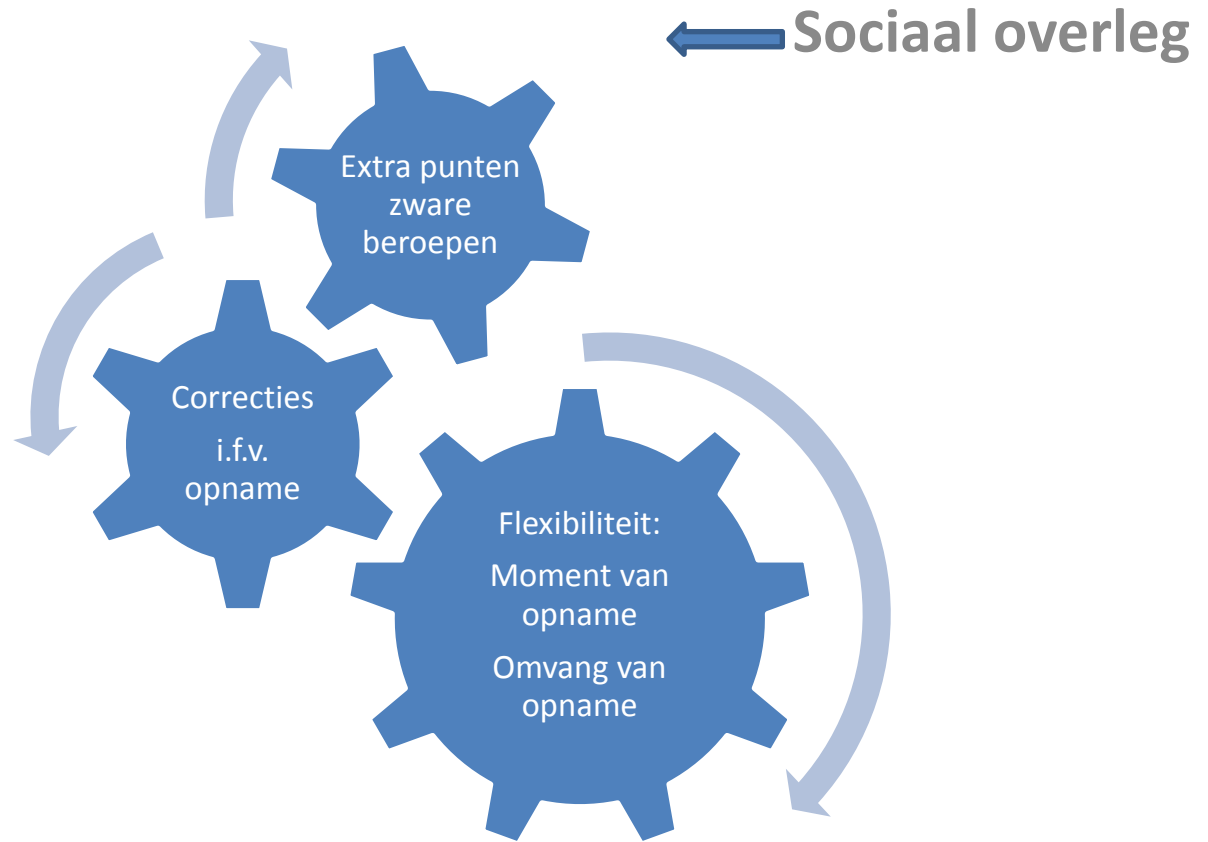
⇒ Vereist algemene flexibiliteit (keuzevrijheid) in het pensioensysteem

Aanvullende advies van de Commissie Pensioenhervorming van april 2015

Deeltijds pensioen als een vorm van flexibiliteit: opportuniteiten en vragen:

- Wat kan men bijverdienen bij een pensioen?
- Kan men verder pensioen opbouwen door te werken terwijl men reeds een pensioen geniet?
- Welke correcties worden toegepast bij vervroegde opname van het pensioen?
 - Hoe corrigeren? (sociale ongelijkheid levensverwachting)
 - In welke mate corrigeren?
 - Wat is de ambitie m.b.t. het gemiddelde pensioen?

Een coherente hervorming is nodig

Conclusies van het aanvullend advies van april 2015

- De Commissie pleit er voor dat de regering vooreerst een goed gestructureerd hervormings*proces* voorstelt, dat moet garanderen dat de samenhang tussen verschillende onderdelen van de hervorming en de chronologie van de hervormingen bewaakt worden.
- De Commissie raadt, ook om administratieve redenen, af om het deeltijds pensioen te implementeren in de huidige pensioenregelingen.

Structuur van de presentatie

- Wat leren we uit het laatste rapport van de Europese Commissie?
- Wat zijn de doelstellingen van een hervorming, volgens de Commissie Pensioenhervorming?
- **Welke vragen moeten beantwoord worden?**

Te beantwoorden principiële vragen (beperkt tot 1ste pijler):

- Wil men '*defined ambition*', d.w.z. de verhouding tussen het gemiddelde pensioen en het gemiddelde inkomen van de actieven stabiliseren?
- Zo ja, op welk niveau? (Kan een hervorming mikken op een verbetering van de pensioenen voor werknemers?)
- Zo ja, op basis van aanpassingsmechanismen die ingebouwd worden in het pensioensysteem zelf?
 - vooraf vastgelegde aanpassingsmechanismen m.b.t. loopbaan- en leeftijdseisen?
 - vooraf vastgelegde aanpassingsmechanismen in de berekeningsformules?
- In welke mate moeten de stelsels convergeren, terwijl ze toch apart beheerd worden?
- Wil men flexibiliteit in het pensioensysteem?
 - => vragen van slide 23: toegelaten arbeid, actuariële correcties, ...
- Wil men rekening houden met de zwaarte van beroepen via de berekening van de hoogte van het pensioen?
- Wil men de gezinsdimensie moderniseren? Zo ja, in welke richting?
- Wil men de minima vereenvoudigen en verbeteren?
- ...

Documentatie

- Erik Schokkaert, Bea Cantillon, *De hervorming van het pensioensysteem: terug naar de principes*, te verschijnen als CSB-bericht en artikel Gids op Maatschappelijk Gebied.
- Frank Vandenbroucke, De Grote Pensioenverwarring. Een reactie op Kim De Witte, *De Wereld Morgen*, 17 april 2018.
<http://www.dewereldmorgen.be/artikel/2018/04/17/de-grote-pensioenverwarring>
- Erik Schokkaert, Pierre Devolder, Jean Hindriks, Frank Vandenbroucke, *Naar een nieuw sociaal contract. Het pensioen op punten*, Leuvense Economische Standpunten 2017/162, 10 april 2017
- Jean Hindriks, Pierre Devolder, Erik Schokkaert, Frank Vandenbroucke, *Réforme des pensions légales: le système de pension à points*, *Regards Economiques*, numéro 130, Mars 2017
(<http://www.regards-economiques.be>)

www.academischeraadpensioenen.be

www.conseilacademiquepensions.be

www.frankvandenbroucke.uva.nl